

Šebánek, Jindřich

Nový český diplomatář

In: Šebánek, Jindřich; Dušková, Sáša. *Výbor studií k českému diplomatáři*. Vašků, Vladimír (editor). Vyd. 1. V Brně: Univerzita J.E. Purkyně, 1981, pp. 9-16

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/121762>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

NOVÝ ČESKÝ DIPLOMATÁŘ

Historie diplomatářových podniků tvoří tak podstatnou součást obecných dějin historiografie středověku, že by medievalisté polští nesporně přijali se zájmem zprávu o přípravách k vydávání jakéhokoli velkého diplomatáře. Tím více je (už vzhledem k těsným historickým svazkům mezi Polskou středověkou a středověkým státem českým) zaujme zajisté zpráva, že se připravuje další vydávání základní listinné publikace české, Českého diplomatáře (CDB), jehož poslední sešit vyšel už víc jak před 15 lety ještě prací svého prvního vydavatele, ba zakladatele, za poslední světové války zemřelého prof. G. Friedricha.¹

Budiž nad to vše hned ještě také dodáno, že v chystaném pokračování díla nejen že má být během zhruba 15 let konečně splněn původní program diplomatáře v tom smyslu, že bude dosaženo časové meze r. 1310 a vydán všechn materiál včetně sbírek formulářových, nýbrž že tu má být všechn příslušný materiál také až po sám okraj možnosti daný prezentován v diplomatickém zvládnutí a zpracování. Zasvěcenému čtenáři nemusím zajisté říkat, že takto má v historii diplomatářového podnikání vlastně poprvé dojít k uskutečnění teritoriálně široce (to jest pro dvě rozsáhlé země, Čechy a Moravu) pojatého diplomatáře, v němž by došel zpracování materiál i pokročilého stol. 13., ba i z počátku stol. 14., zatímco všechny dosavadní diplomatáře s programem obdobně širokým zatím buď uvázly nejpozději v prvých desetiletích stol. 13., nebo — pokud pronikly časově dále — se spokojily v jádře hladkými otisky materiálu bez skutečného jeho diplomatického zpracování. Nepochybuji, že polského čtenáře bude pak živě zajímat i to, jaké jsou základy připravovaného díla. A to

¹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Dosud vydány: sv. I. (805–1197), Praha 1904–1907, sv. II. (1198–1230), Praha 1912, sv. III. seš. 1 (1231–1238), Praha 1942; vše prací prof. Karlovy univerzity dra G. Friedricha, který zemřel v listopadu 1943.

muto zájmu sotva lze vyhověti — jak dobře postihla paní prof. dr. Z. Kozłowska-Budkowa z Krakova, která mne vlídně k napsání tohoto příspěvku vyzvala — prostě tím, že bych odkázal na studie a stati, které jsem v odborném českém tisku k této otázce již publikoval.²

Kdybych tu věc měl vyjádřit heslovitě, řekl bych, že tu jde v jádře o ztělesnění dvou myšlenek. Především myšlenky, že není naprosto oprávněna skepse, která se častěji ozvala, že by totiž snad vůbec nebylo možno narůstající materiál z pokročilého stol. 13. a mladší v širších celcích zvládnout obdobnými diplomatickými prostředky, které se osvědčily při zpracovávání látky ze staršího středověku. Třeba tu totiž vysvětlit, že ústrojná aplikace známých zásad Sicklových srovnávání písma a slohu na materiál mladší musí být teprve provedena, vytvořena, a že — má-li k tomu vůbec dojít — je nezbytné vyzbrojit se předem k této práci rozsáhlým a dokonale promyšleným aparátem diplomatickým, bez něhož každý badatel (jak dosavadní zkušenosti ukazují) nutně musí ztratiti po narůstajícím materiálu 13. stol. nezbytnou orientaci. Z myšlenky prvé vyrůstá ústrojně druhá, její uskutečnění v jistém smyslu předpokládající i na vyšší stupeň povznášející, že je totiž při diplomatickém zpracování látky třeba důsledně pronikat za hranici dosavadního běžného diplomatického postulátu, že je tedy třeba nejen zjišťovat, jak listina vznikla, nýbrž najít a otevřít cestu k vyššímu, plně vědeckému (a ovšem velmi náročnému) pojetí diplomatické práce ve smyslu současné vědy, ptát se totiž, jakou měl diplomatický materiál funkci, čili chápat jej důsledně v plných souvislostech jeho existence a působení jako nástroj společenského styku.³

Platnost aspoň prvé z těchto myšlenek začal jsem si uvědomovat již v letech před druhou světovou válkou, když jsem se zabýval dílčími zpracováními diplomatické látky české stol. 13., dosti určitě jsem ji vyjádřil v referátu, který jsem hned po skončení války publikoval o výše už dotčeném posledním sešitě Friedrichova diplomatáře.⁴ Protože jsem pak považoval další vydávání diplomatáře (jež bylo formálně tehdy věcí Archivu země české, leželo však ladem) zajisté právem za jeden z nejpřednějších úkolů českého dějepiscetví,⁵ učinil jsem vše, abych získal nutné podmínky i prostředky k založení faktického a dělného diplomatářového pracoviště při semináři paleografie a diplomatiky naší filosofické fakulty, svěřeném mému vedení. Dnes, vydáváje stručný počet z činnosti tohoto pracoviště, nechám stranou historii jeho postupného budování po stránce technické, třebaže tu zajisté jde o věc, která v nejmenším nesmí být podceňována. Čtenáři by však mnoho neprospělo, kdybych tu vypočítával, kolik desítek

² Zejména tu možno odkázat na studie: *Český diplomatář a Zásady vydání Českého diplomatáře* ve Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university (SPFFBU), řada C, čís. 2 (1955), str. 43–54; čís. 4 (1957), str. 1–28.

³ Mohu to odkázat především na to, co jsem o věci napsal v článku: *Pomocné vědy historické v CSR 1945–56*, Československý časopis historický (CSČH) 5 (1957), str. 1 a násl., zejména str. 3 a násl.

tisíc fotokopii materiálu listinného za ta léta bylo zhotoveno a evidováno, kolik dnes máme vědeckých popisů materiálu, jak rozsáhlá je naše kartotéka stylově kritických rozpisů listin, jaké je zařízení různých pomocných evidencí, postihujících okruhy příjemecké, vydavatelské, notáře, písaře, literaturu, edice, věcný obsah materiálu, atd. Omezím se tedy na zachycení postupu práce po stránce metodické. Protože však za prací stojí vždy lidé, budiž tu také stručně vysvětleno, že brněnské diplomatářové pracoviště dodnes nedisponuje — a tedy nikdy ani nedisponovalo — pro plnění svého úkolu zvláštními pracovníky. Vše, co tu je, bylo vykonáno v rámci běžné vědeckovýzkumné účinnosti a pedagogické práce členů semináře, přičemž podíl účasti možno vystihnout tak, že kromě mne od počátku a nejméně se po všech stránkách podílí na práci jako prvá z mých spolupracovníků dr. S. Dušková. Všichni ostatní pracovníci kromě ní měli podíl spíše pomocné povahy, až v poslední době se jeden z mladších pracovníků začíná propracovávat k samostatnému pracovnímu podílu. Po stránce organizační budiž ještě vysvětleno, že diplomatář tvoří v nové organizaci naší vědecké práce nyní součást edičního programu Historického ústavu Československé akademie věd (HÚ ČSAV), o koordinaci pracovní je postaráno na půdě komise HÚ ČSAV pro vydávání středověkých historických pramenů. Než nyní již k věci samé.

V prvé pracovní etapě — jsou to léta 1946—1948 — nejen proto, že jsme tehdy ovšem byli teprve na počátku výzkumných prací, nýbrž z objektivních důvodů metodické povahy, bylo třeba obrátit pozornost k materiálu staršímu, v jádře už Friedrichem zpracovanému. Šlo jednak o to spolehlivě navázat na již vydanou část diplomatáře, jednak na materiálu poměrně přístupném zjistit, zda a jakými prostředky by bylo možno proniknout v grafickém i stylistickém postižení materiálu za výsledky práce Friedrichovy. Věc bylo ovšem třeba vyzkoušet jak v okruzích vydavatelských, tak i příjemeckých a byla tu všude především zjišťována kritéria pro odlišení znaků obecných a individuálních v písmu a slohu listin. Výsledky nejsou obsaženy jen v pracích, které z této pracovní etapy vznikly,⁶ nýbrž i v tom, jak byly pak pomůcky k zvládnutí problému určování písma a slohu listin na našem pracovišti dále zařizovány a budovány.

⁴ Časopis Maticе moravské (ČMM) 66 (1946), str. 145—157.

⁵ To bylo opětovně řečeno i napsáno. Ale G. Friedrich po přestávce zčásti jistě odůvodněné světovou válkou 1914—1918 se po válce už nikdy plněji k diplomatáři nevrátil, což vysvětlují právě tím, že si nevybudoval ani zdaleka takový diplomatářový aparát, jakého bylo k práci s narůstajícím materiálem 13. věku nezbytně třeba. Srv. k tomu v shora cit. článku (*Český diplomatář*, str. 51, pozn. 11), kde reaguji na jiný názor akademika Vojtíška v této věci.

⁶ Uvádím z nich zejména práce: *Notář Otakar 5 a nejstarší listiny oslavanské a velehradské*, ČMM 67 (1947), str. 222—290, *Po stopách díla notáře Heřmana*, ibidem 69 (1948), str. 194—243, které jsou ode mne, a práce *Velehradský falsátor z pol. 13. stol.*, ČMM 67 (1947), str. 291—307, *Listiny rudíkovské*, ibidem 68 (1948), str. 244—282, které napsala S. Dušková.

Velmi určitě se pak projeví tyto výsledky i v tom, že jsme v letech 1948–52 — když jsme už aspoň do určité míry zkompletovali naši výzkumnou základnu — přistoupili k vyzkoušení dosažených zatím výsledků na materiálu již podstatně přesahujícím časově rámec Friedrichova diplomatáře, konkrétně na materiálu z let 1241–1267. Konkrétní úkol byl formulován tak, že se prostě pokusíme — asi tak, jak by toho bylo pro diplomatář třeba — zpracovat listinnou látku obsaženou v III. sv. moravského dávno zastaralého kodexu Bočkova. Přitom ovšem nešlo jen o zkoušku teoretické a jen pro domácí potřebu určené ceny. Mnohem spíše šlo o výsledek úvahy, že takto dáme bádání do ruky velmi rychle aspoň pro určitou (především moravskou) oblast materiálu poměrně dosti časově daleko sahající první splátku na budoucí kodex. Tak vznikl náš Kritický komentář k III. sv. moravského diplomatáře,⁷ o němž po letech mohu říci, že nesporně splnil svůj úkol a zejména také prokázal nosnost aplikovaných pracovních zásad.

V třetí pracovní etapě z let 1952–1954, kdy už jsme aspoň zhruba zkompletovali výzkum pro diplomatář z domácích archivů, získali aspoň první dávky materiálu i z archivů cizích a také slušnou zásobu širšího materiálu srovnávacího,⁸ bylo si ovšem také třeba zjednat diplomaticky prvou orientaci v hlavních okruzích listinných až po sám konec diplomatářového období. V té souvislosti vyvstal ovšem kromě jiného i zásadní problém, zda totiž je ještě i poté, kdy na české půdě začaly už vznikat domácí formulářové sbírky, dále ještě vůbec možno zjistit individuální notářský sloh v listinách i v těch okruzích, kde tyto sbírky vznikaly a působily, popřípadě jakými prostředky je sloh těchto listin postižitelný. Řešení jeho vyznělo veskrze pozitivně a v rámci přípravných prací k jejímu získání bylo dosaženo i dalších žádoucích výsledků dílčích, především postižení díla hlavních notářů kanceláře královské i z posledních let vlády Přemysla II. a obou jeho nástupců, zejména pak také nejvýznamnějšího z nich, protonotáře Přemyslova a notáře Václavova mistra Jindřicha, a to jak v listinách vlastních, tak i ve formulářových sbírkách listin. Vším tím byl i starý vědecký problém takzvaného Jindřicha Vlacha a Jindřicha z Isernie ovšem postaven do nového světla a byl vypracován — aspoň na poli listinného materiálu — konečně diplomatický základ k jeho řešení.⁹ To má pak zase další podstatné důsledky, přerůstající kromě jiného i na půdu polskou, jak plyne ostatně z mého příspěvku o českých notářích

⁷ Vyšlo knižně, ale jen cyklostylem, v Praze 1952, stran 410, prací mou a S. Duškové.

⁸ První základ k takovému srovnávacímu materiálu jsme získali doma v archivu maltézském a také v archivech na Slovensku. Postupně jsme pak získávali materiál ze sousedících s námi zemí a států, především z Rakouska, NDR a NSR. Pokud jde o Polsko, získali jsme materiál jednak s pomocí prof. K. Maleczyńského z Vratislavě, zejména pak přičiněním prof. Z. Kozłowské-Budkové z Krakova.

v polských listinách Václava II., určeného pro *Commentationes* (viz t. IV, str. 75–84).

Léta po roce 1954 představují dobu, kdy se výzkum aspoň originálního materiálu pro diplomatář doma podařilo plně dokončit a v cizině velmi podstatně zkompletovat a kdy se usilovně provádí výzkum dochování opisových. Jsou to i léta, kdy druhá z obou výše zmíněných základních myšlenek, která v pracích do té doby vzniklých se postupně prosazovala, dostává se už plně do popředí. Hlavním ukazovatelem toho je r. 1956 mnou a S. Duškovou vydaná práce *Česká listina doby přemyslovské*,¹⁰ která jsouc založena na myšlence, že funkce listiny může být postižena a vyložena jen jako výslednice vztahů, které mají k listině příslušníci různých tříd i třídních skupin soudobé feudální společnosti, je prvním – i když zatím jen dílčím¹¹ – pokusem nejen o celkové postižení vývoje české listiny přemyslovského období, nýbrž i vůbec o diplomatickou práci založenou na nových základech a zřetelně také otevírající vskutku přístup k poznání ve smyslu právě uvedené myšlenky základní.

Dnes stojíme už ve fázi konečných příprav k tomu, abychom připravili do tisku prvý svazek nového diplomatáře, který má obsáhnout materiál listinný od počátku r. 1241 do konce vlády Václava I., tedy do září 1253.¹² Z jejich středu ještě několik slov k dvěma otázkám, v jejichž řešení má být zejména určité specifikum nového diplomatářového díla nejen na rozdíl od dosavadního diplomatáře Friedrichova, nýbrž i na rozdíl od dosavadních diplomatářů jiných.

Především je tu důležitá otázka výběru a zpřístupňování látky, přičemž musíme vyjít z toho, že v diplomatářích zcela běžně bývá souvislá řada kusů v plném textu otištěných a diplomatickým zpracováním opatřených častěji přerušována kusy jen registovanými (bez diplomatického zpracování), že jsou tedy v jednom sledu kusy, za něž vydavatel diplomatáře odpovědnost přejímá, s těmi, za něž odpovědnost převzítí nemůže. Příčina

⁹ K problému formulářových sbírek viz z tohoto období především mou studii: *K otázce slovenik v českém diplomatáři*, *Historické štúdie* 2 (1956), str. 242–258, i v dalších níže ještě uvedených studiích. Publikacně se obrazilo toto období především tím, že jsme publikovali další práce, zaměřené k metodickému ohledání základů získaných v předchozích etapách pracovních. Tu možno odkázati například na mou práci: *K otázce břevnovských fals*, a S. Duškové, *Listiny kladrubske*, SPFFBU II, čís. 2–4 (1953), str. 261–307.

¹⁰ *Sborník archivních prací* 6 (1956), čís. 1, str. 136–211; čís. 2, str. 99–160. Srv. také také práci S. Duškové, *Naše listiny doby přemyslovské pro nižší světské feudály a otázka šlechtických archivů*, a mou: *Listiny přímětické a jiné naše listiny na patronátní práva doby přemyslovské*, které byly vydány v SPFFBU, řada C, čís. 3 (1956), str. 56–102.

¹¹ Je tu zpracována: a) listina nižších duchovních feudálů, b) listina nižších světských feudálů (šlechticů), c) listina měst a jejich obyvatel. Chybí tedy ještě zpracování listiny panovnícké a biskupské. Smysl stavby celé práce je podrobně vysvětlen v jejím úvodě.

¹² Mezeru z let 1238–1240 má z pozůstalosti Friedrichovy vyplnit Z. Kristen.

tohoto zřejmě nežádoucího dualismu je jasná: kritériem pro to, co do diplomatáře náleží, je konec konců hledisko obsahové (vztahové), které se jen někdy kryje s hlediskem provenienčním.

Prakticky to znamená, že vedle látky, patřící k vlastnímu kmeni látky diplomatářové a tvořící z hlediska diplomatického určité a tudíž i diplomaticky postižitelné celky, objeví se v diplomatári mnoho látky „doplňující“, diplomaticky zcela různorodé, která se možnosti diplomatického zpracování vymyká. Dualismus lze odstranit, jestliže prostě příliv doplňující látky radikálně omezíme. To je sice v některých případech proveditelné — právě nedávno to bylo provedeno ve velmi zajímavém, ovšem malém, diplomatári města a kraje Altenburku¹³ — nikoli však v našem diplomatári českém. Tento diplomatář musí totiž plnit subsidiárně také funkci regist, neboť nová Regesta vedle diplomatáře vydávat by bylo zřejmým prohřešením proti samým zásadám vědecké ekonomie, když přece naše Regesta vznikla právě proto, aby nahradila zatím nevydaný diplomatář.¹⁴ Jsou tu však možnosti jiné. Především je vskutku na místě — jak se domnívám — provést určitou redukci látky patřící k diplomatári jen podle hlediska vztahového, konkrétně totiž pominout takový materiál, který má o českých věcech jen nevýznamné zmínky.¹⁵ Bylo by sice možno namítnout, že jedním z kritérií dokonalosti diplomatáře je přece také právě jeho úplnost, na druhé straně není po mém soudu správné, postavit hledisko úplnosti — jak se někdy děje — do samého čela diplomatářového programu, ba nadřaditi je dokonce požadavku, aby látka byla plně diplomaticky zpracována.

Dále je nasnadě vykázat registům zvláštní místo, rozdělit tedy látku diplomatářovou do dvou řad, z nichž prvá by byla vlastní (diplomatářová), v níž by bylo vše, co náleží k vlastnímu kmeni příslušné látky, druhá pak by byla řadou registovou a zahrnuła všechnen onen materiál povahy jen doplňující. Nemohu tu jít do podrobností, abych ukázal, která kritéria mám za rozhodující či spolurozhodující při konkrétním rozdělování látky.¹⁶ Jen to bych chtěl podtrhnout, že jde o kritéria, která ústrojně vyrůstají ze samé práce diplomatické a jsou přímo vysvobozující v případech tak složitých, s nimiž se právě v Českém diplomatári častěji setkáváme, kdy máme totiž řešit případy, že čeští králové Přemysl II. a Václav II. i III.

¹³ H. Patze, *Altenburger Urkundenbuch*, 1955.

¹⁴ V registové práci se musíme ovšem u nás soustředit na období lucemburské. Tam je situace v jistém smyslu opačná. Regesta časem budou musit převzít úkoly kodexu, který pro období lucemburské ovšem už vydáván nebude.

¹⁵ Týká se to především případů, kdy jsou v listinách jmenovány osoby, o nichž se tu říká, že pocházely z Čech či z Moravy, anebo o nichž jinak víme, že tu působily. Záležitost, o kterou tu jde, je přitom cizí. Jde dále o případy, kde se v cizí listině mluví o některé věci české, ale přitom takové, o níž jsme i z jiných pramenů dostatečně informováni.

¹⁶ Odkazuji tu na studii: *Zásady vydání Českého diplomatáře*, která je citována v pozn. 2.

vydávají listiny nejen ze své moci české, nýbrž i z moci např. vévody rakouského nebo krále polského. K rozdělení látky do dvou řad mám tedy za správné přistoupiti, i když je třeba počítat i s námitkou, že se tím ztrácí přehled po ní.¹⁷ Vždyť ve skutečnosti přece učlenění látky, pokud je ústrojně (a o takové tu vskutku jde), musí k přehlednosti po látce spíše přispět.

Neméně důležitá je otázka druhá, jak bude vypadat úvod k jednotlivým svazkům nového diplomatáře. Na rozdíl od úvodu Friedrichových bude mnohem obsáhlejší, zařízen bude tak, aby do jisté míry jednak nahradil výklad v záhlavních poznámkách u jednotlivých listin, jednak také poskytl obraz vývoje české listiny v časovém rozpětí příslušného svazku. Tím se docílí dvojí věci. Jednak se uživateli diplomatáře usnadní sledování (a tím i kontrola) výsledků diplomatického zařazení jednotlivých listin, jednak se stane každý svazek diplomatáře přímo tím, čím podle své povahy by býti měl, totiž přímým nástrojem k poznání dějin české listiny přemyslovské v určitém období. Pokusím se nastínit plánovanou strukturu úvodu, maje konkrétně na mysli, jak bude vypadat úvod k svazku diplomatáře právě připravovanému. Má v jádře dvojí úkol: a) Postihnout celistvě práci každého z notářů a písařů, kteří měli účast na vzniku listinného materiálu v tomto svazku publikovaného, tedy, jak již víme, na materiálu z let 1241—1253, aby se ukázalo, jak a v jakém smyslu každý z nich přispěl ve své práci k vytvoření určitého diplomatického prostředí, jak se podílel svou prací na vývoji české listiny své doby. b) Postihnout, jak se jednotlivá prostředí diplomatická (kanceláře vydavatelů, písařské dílny nebo i kanceláře příjemců listin) podílela na vzniku listin a tím opět na vývoji soudobé české listiny. Rozumí se ovšem, že sub a) nejednou, sub b) pak zcela důsledně je třeba sáhnouti i mimo rozmezí let tohoto svazku diplomatáře, konkrétně pak nejednou za rok 1253, ještě však častěji před rok 1241, že prostě tu jde o postižení obrazu vývoje české listiny pro celé období vlády Václava I., tedy zhruba z let 1230—1253. Vlastní zpracování bude zařízeno asi takto. Základní, a řekl bych nejnižší jednotkou zpracování jsou stati o jednotlivých jménem postižitelných notářích a písařích, přičemž stylistické dílo každého z nich bude v příslušné stati diplomaticky vypreparováno, dokonaly přehled po díle písařském bude pak opatřen vhodně vybranými ukázkami písma listin. Rozumí se, že tu půjde takřka vesměs o notáře a písaře, kteří se objevují v období let 1241—1253 ve službách zeměpanských (panovnických) či biskupských. Druhou jednotkou zpracování budou okruhy převážně příjemcké, přičemž podle povahy věci ovšem půjde vesměs o okruhy nižších feudálů duchovních (kostelů, klášterů atd.) a bude vyšetřováno, jak se ten který z těchto okruhů ať už

¹⁷ Rozdělení látky se v novém diplomatáři na druhé straně zase zjednoduší, odpadne tu totiž Friedrichem zavedené a dodržované rozdělení materiálu do dvou řad, jedné, zahrnující kusy pravé, a druhé, zahrnující kusy falešné.

aktivně (jako příjemce) vyhotovitel či vydavatel listin) či pasivně (tedy vskutku jen jako příjemce) podílel na vzniku české listiny Václavovy doby. Obojím bude v jádře získáno, co je třeba, aby jednotkou třetí mohly být postiženy ve svém celku dějiny všech plněji už organizovaných kancelářů doby Václavovy u nás, konkrétně tedy královské, markraběcí a kancelářů biskupa olomouckého i pražského. Takovým zaměřením bude pak otevřen souborný pohled na český materiál doby Václavovy vcelku, tak aby obnažením samého jádra otázky, jaký vztah k listině projevují panovník a ostatní vyšší světští feudálové, jaký světští feudálové nižší (šlechtici), jaký biskupové, jaký nižší feudálové duchovní a jaký konečně města a jejich obyvatelé, se dospělo — jak je to při časovém zúžení tématu vůbec možné — i k řešení otázky, jakou měla listina v Čechách doby Václavovy společenskou funkci.

Do jak značné míry umožní úvod tohoto nového typu, aby se v záhlavních poznámkách listin naň prostě revokovalo, a jaký to má význam, lze si předem představit, domnívám se však, že nelze zatím ani plně dohlédnout, oč dále dovolí uživateli diplomatáře proniknout při řešení základních otázek českého společenského vývoje, než běžně dovolovaly dosud diplomatářové úvody.¹⁸

Tu jsme ovšem u základní věci, kterou diplomatář je přímo určen dát po stránkách nejrůznějších, nejen svými úvody, ale především také vlastními otisky listin, poznámkovým aparátem, rejstříky, seznamy listin podle příjemců, zpracováním přípisků na listinách (indorsátů archívních) atd. Jeho vydavatelé by ovšem považovali za věc obzvláštní ceny, kdyby práce do něho vložená přinesla určité podněty, které by byly použitelné i pro diplomatářovou práci vůbec.

(Studia źródłoznawcze, Commentationes, V, 1960, str. 113–117.)

¹⁸ Úvod k diplomatáři bude ovšem latinský. Z praktických důvodů bude vhodné vydati jej také česky. Kromě toho se připravují dvě publikace další. Především HŮ ČSAV uznal za potřebné vytvořit neperiodickou publikační řadu, kde by byly publikovány přípravné studie k diplomatáři, tak aby se odstranil nynější nežádoucí stav, že přípravné práce jsou otiskovány porůznu, kde je k tomu právě příležitost, a tedy roztroušeně. Hodlám dále s S. Duškou připravit publikaci, která by pod názvem: *Česká listina doby Václava I.* podala syntetický obraz vývoje této listiny. Text má být český, ruský a německý, má být doprovázen hojnými ukázkami listin.